

Salvador Cardús i Ros

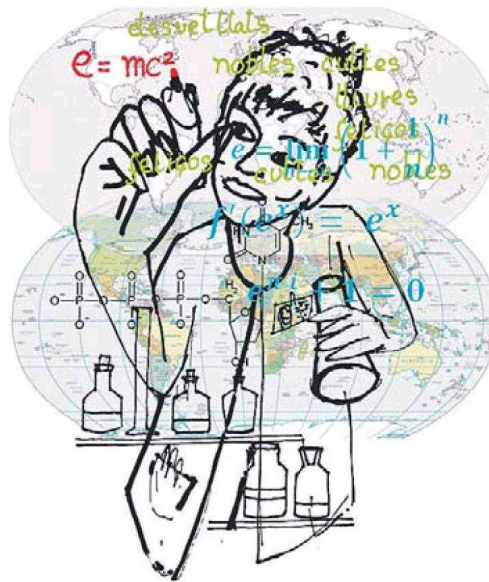
La falsa il·lusió de la certesa

I si l'actual crisi econòmica i social acabés millorant els resultats acadèmics del nostre sistema educatiu, malgrat les retallades a les que es veu sotmès i els pronòstics catastròfics dels afectats? ¿I si, malgrat les càrregues superiors de treball dels mestres a primària, la reducció d'optatives a secundària, l'increment de ratios d'alumnes per professor, l'aturada del projecte 1x1 d'introducció d'ordinadors a l'aula o l'abandó de la sisena hora, en els test dels propers anys, els resultats milloren? Ho poso així, entre interrogants, perquè no m'agrada profetitzar. Però no puc amagar que, si hagués d'apostar, seria en aquest sentit.

Val a dir que parteixo, com he fet públic i de manera notòria des de fa una dotzena anys, que no comparteixo les anàlisis catastrofistes sobre el nostre sistema educatiu. Vistes les dificultats amb les que s'ha enfrontat l'escola en un país d'estructura tan vulnerable i canviant, crec que fins i tot s'hauria de considerar un sistema exemplar. Ja m'hauria agradat veure l'escola finlandesa engolint un creixement demogràfic i una transformació cultural com la dels anys vuitanta quan va arribar a les aules el *baby boom* dels setanta i les reformes democràtiques. I sobretot, veure-la davant de l'increment de població de la primera dècada del segle XXI i la sotragada d'un creixement econòmic esbojarrat que va desdibuixar totes les pautes educatives tradicionals. Fa gràcia –i empenya força– observar que, després de tan malparlar de les nostres escoles, instituts i universitats, ara plorem desconsoladament perquè ens fuig el *talent* a mans plenes. Els nostres llicenciats –arquitectes, enginyers, metges, biòlegs, personal d'infermeria, informàtics, economistes, advocats, i fins tot els qui han estudiat música, dansa i altres arts– són molt ben rebuts, per la seva formació, als països que sempre hem envejat per ser bons previsors i pel seu sistema educatiu. Que en som de desgraciats: la qüestió, sempre, és queixar-nos.

Però torno a la reflexió inicial. Amb l'actual crisi, tindrem ocasió de comprovar dues tesis que, amb ben poc èxit, fa temps que sostinc i no pas per ciència infusa, sinó després de considerar informes als quals no interessa fer cas. Una, que els resultats acadèmics depenen menys del que es pensa dels recursos que s'aboquen al

sistema. Que les parts interessades reclamin més i més recursos, i els vulguin vincular als resultats, s'entén per raó dels avantatges que n'obtenen. Però els estudis mostren que aquesta equació no és automàtica i que en països on s'han fet grans inversions en educació, els resultats sovint han seguit retrocedint. La segona tesi és que el relatiu fracàs educatiu que observem no s'ha d'atribuir tant al sistema escolar com amb les expectatives socials respecte del valor de l'escola. A l'escola no la perjudiquen les retallades actuals, sinó el creixement desmesurat i la bonança dels anys precedents. I aquest és un problema general del món desenvolupat i no un pro-

JORDI BARBA

blema local que s'hagi d'encarar, com es fa, amb inacabables i inútils reformes legislatives. Si no, no s'entendrien anàlisis com les que fa Natacha Polony a *Le pire est de plus en plus sûr. Enquête sur l'école de demain* (Fayard, 2011) relatius a l'escola francesa. Polony escriu: "Si França va tan malament, si aquest estimat país sembla irreconeixible, incapaç de parlar al món o de forjar el seu propi destí ni de representar res pel poble, si ningú no sembla capaç de proposar una alternativa política al marasme econòmic, ideològic i cultural que poc a poc l'ofega, és perquè l'escola ja no és l'escola de la República". Catastrofistes del tot el món, uniu-vos!

Darrera de les crítiques que ha rebut la

nostra escola i el sistema educatiu, fa temps que hi ha una anàlisi equivocada. El gran problema de l'educació no ha estat ni la incertesa del món actual ni aquesta sonsònia –tan cansada– d'una suposada societat líquida amb valors tous que, més que no pas fer-nos pensar críticament, ha tingut èxit perquè ens estalviava de fer-ho. El problema ha estat tot el contrari: l'excés de certeses dels anys de creixement artificiosos i de bonança assegurada. És a dir, el fet de creure que l'educació ja no era el principal carta de progrés personal i col·lectiu, tal com he provat d'argumentar a "El valor cultural de la educació" a *Los laberintos de la educación* (Gedisa, 2011). La paradoxa em sembla absolutament clara: només es poden sostenir valors tous quan hom té la certesa que el funambulisme el fa sobre una xarxa segura. Només pot imposar-se la ideologia irresponsable del *carpe diem* quan hom creu que té el futur garantit per una pòlissa d'assegurances a tot risc. És a dir: la retòrica de la societat líquida només funciona sobre la base d'una confiança de pedra picada en la societat del benestar i la seva capacitat de parar tots els cops. La societat líquida ha estat la breu il·lusió d'un món fàcil que s'ha acabat.

La meua idea és que ara descobrim l'engany. Que la condició humana ha estat sempre lligada a de la incertesa. Que el supòsit de la certesa era una quimera que haurà durat amb prou feines una generació, i en una àrea molt reduïda de món. Que ara tornaran les virtuts fortes que són les que fan falta quan hom sap que, per viure i progressar, no existeixen pòlisses a tot risc. Que ara es tornarà a funcionar l'ascensor social. Que el moralisme fàcil i la tonteria de la *crisi de valors* o de la *societat líquida* haurà estat conseqüència de només haver llegit a la superfície de les coses. Que tornarem a situar l'educació escolar al centre d'on mai no s'ha mogut, encara que no li haguem sabut reconèixer. Que la crisi ens farà saber quin és el camí de les virtuts educatives que, per dir-ho com el poeta, ens faran més nobles, cultes, rics, lliures, desvetllats i feliços. El món sempre n'ha estat, de líquid, només amb l'excepció –quina paradoxa!– dels temps en els quals Bauman ho ha estat predicant.●

salvador.cardus@uab.cat